

Vsebina:

- *Ob 430-letnici drugega pečata mesta Radovljica*: Anton Tomaž Linhart in pečat mesta Radovljica
 - *Ob obletnicah prvih omemb nekaterih krajev iz okolice Radovljice*: Izteka se leto obletnic
-

Ob 430-letnici drugega pečata mesta Radovljica

ANTON TOMAŽ LINHART IN PEČAT MESTA RADOVLJICA

Najstarejši ohranjeni pečat mesta Radovljica je šele iz začetka 16. stoletja, ohranil se je na dopisu z dne 10. marca 1514. Po mnenju dr. Boža Otoresca so dali Radovljčani omenjeni pečat izdelati med januarjem in marcem 1514.¹ Na pečatu je bil ščit zgodnjerenesancne oblike z "govorečim" grbom mesta Radovljica: stoječim moškim v kratki halji, ki drži v iztegnjeni desnici kolo, v levici pa mesto z zvonikom in cerkvijo za nemško RAD – MANN – STADT. Pečatni napis *S(iegel)*: DER STAT RATMANSTAT (*PEČAT MESTA RADOVLJICA*) priča o nastopaški bahavosti novih meščanov, ki so ob povzdigu v mesto menili, da je potrebno zamenjati tudi ime kraja, ki naj bi bil poslej mesto (*-stat*) in ne več vas (*-dorf*). Čeprav gre za edinstven primer na področju krajevnih pečatov in krajevnega imenoslovja sploh, se novo ime ni "prijelo". V listinah in drugih pisnih virih novega imena mesta niso nikoli uporabljali, kljub vsemu pa se ponovno pojavi na drugem, manjšem mestnem pečatu, ki so ga Radovljčani dali izdelati proti koncu 16. stoletja.²

Pečat okrogle oblike in premera 27 mm ima vrezan napis • S • DER • STAT • RATMANSTAT • 15 • 74, na vrhu napisnega traku je bila torej dodana letnica **1574**. Pečat so Radovljčani uporabljali vsaj do leta 1737.³ Zelo dobro ga je poznal tudi znameniti radovljiški rojak **Anton Tomaž Linhart (1756-1795)**, ki ga je v svojem *Poskusu zgodovine Kranjske* takole opisal: "*Radmannsdorf [= Radovljica] staro mestece ob Savi, oddaljeno pol milje od Blejskega jezera. Izposodilo naj bi si od Radegasta ne le ime, marveč tudi njegovo podobo za svoj grb; tega je videti na nekem pečatu iz leta 1574 v mestnem arhivu in kaže sedečega moža na belem polju z razprostrtimi rokami, držečega v desnici kolo, v levici pa stolp, z napisom: S. DER. STAT. RATMANSTAT. Gotovo imata mesto Radolca in reka Radolna isti izvor v slovanskem rad, rado. Po napačnem pojmovanju enako zveneče besede, se je porodila misel o kolesu že pod nemško vlado, pod katero si je vse prizadevalo delati videz nemškega. Zato sklepam, si je treba odmisлити kolo v kakem starejšem grbu z morda bolj pristno podobo Radegasta.*"⁴

¹ Božo OTOREPEC, *Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem*, Slovenska matica in ZRC SAZU, Ljubljana 1988, str. 114 in opombe 607-609.

² B. OTOREPEC, o. d., str. 115-116 in fotogr. na str. 115.

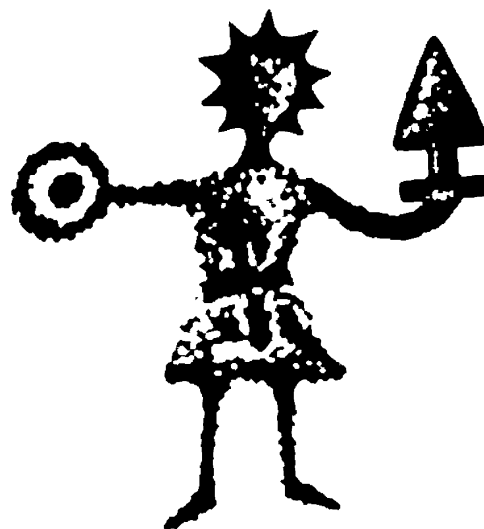
³ B. OTOREPEC, o. d., str. 116 in opomba 611.

⁴ Anton Tomaž LINHART, *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije*, II. knjiga, Slovenska matica, Ljubljana 1981, opomba 154 na str. 260-261.

Pečat mesta Radovljica iz leta 1574 združuje v sebi dve morda najpomembnejši radovljiški zgodbi: zgodbo o mestnih simbolih in zgodbo o Antonu Tomažu Linhartu. Čeravno Linhartova domneva, da podoba v drugem radovljiškem pečatu predstavlja boga Radegasta, nima opore v virih, zadostuje, da si namesto kolesa zamislimo ščit, namesto stolpa pa helebardo – in lik "Kolomoža" zaživi v simboliki, kakršno mu je pripisovalo izročilo, ki ga omenja znameniti radovljiški rojak.

Desno: Grafična aplikacija "Kolomoža", izpeljana iz lika v drugem pečatu mesta Radovljica. Avtor: Jure Sinobad. Liku iz leta 1574 ni bilo potrebno dodati skoraj ničesar, saj je zaradi majhnega premera pečatnega polja izjemno stiliziran. Sprememba je le pri laseh, ki so dodatno podaljšani v devet zvezdasto zašiljenih pramenov. Logotip "Kolomoža" je namenjen tiskanju na dopisih, ovojnica, propagandnem gradivu, majicah, embalaži ipd. V tridimenzionalni različici lahko "Kolomoža" uporabimo v obliki pečatnega odtisa, kot nakit, prosto stoječ kipec ali obtežilnik za papir.¹⁰

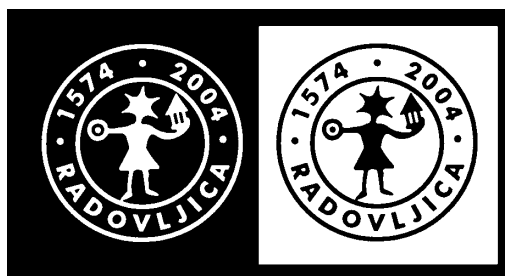

Drugo leto bo minilo natanko 430 let, kar so meščani Radovljice dali izdelati svoj drugi mestni pečat, ki ga je poznal in opisal tudi Anton Tomaž Linhart. V počastitev častitljive obletnice in v spomin na znamenitega someščana sem oblikoval in dal izdelati dve različici jubilejnega pečatnika z likom "Kolomoža". **Oba pečatnika in prvi odtisi pečatov bodo od 10. decembra 2003 do 6. januarja 2004 na ogled v Knjižnici Antona Tomaža Linharta v Radovljici.**

Desno: Pozitiv in negativ jubilejnega pečata mesta Radovljica. Pečat je v merilu. Avtor: Jure Sinobad. Lik "Kolomoža" v pečatnem polju se oblikovno v celoti navezuje na izvornik iz leta 1574. Na napisnem traku je napis: • **RADOVLJICA** • **1574** • **2004**. Medeninast pečatnik premera 27 mm, s katerim je moč pečatiti v različnih materialih, je izdelal mojster Franci Pretnar iz Radovljice.

Desno: Negativ in pozitiv druge različice jubilejnega pečata mesta Radovljica. Pečat je v merilu. Avtor: Jure Sinobad. Lasje so zvezdasto stilizirani v šest žarkasto zašiljenih pramenov (šesti se izteče v vrat), stolpu v levici pa sta dodana še dva stebra. Na napisnem traku je enak napis kot pri prvi različici. Medeninast pečatnik premera 27 mm je izdelal mojster Franci Pretnar iz Radovljice.

Jure Sinobad

¹⁰ Predstavljena grafična izvedba "Kolomoža" kot simbola mesta Radovljica je pod zap. štev. R – 044/02 vpisana v register zavarovanih del Avtorske agencije za Slovenijo.

IZTEKA SE LETO OBLETNIC

V letu, ki se počasi poslavlja, mineva 830 let od prve omembe Lesc v pisnih virih (po F. Kosu "c. 1173"¹). Listina omenja pozidavo Marijine cerkve v Lescah, vsebina prinaša tudi vestičko o še starejši božji poti, med pričami pa se navaja tudi Engelbert, župnik pri sv. Klemenu na Rodinah, ki se imenomoma omenjajo skoraj dve stoletji pozneje, leta 1353.² Torej praznuje rodinska vas okroglo obletnico, 650 let od prve omembe. Druga dva letošnja jubilaranta sta svojčas briksenski vasi Dvorska in Nova vas. Obe se prvič omenjata leta 1253³ in tako praznujeta letos 750-letnico prve omembe. O teh dveh bo več govora drugo leto, ko praznuje tisočletnico⁴ nekdanj briksenski Bled, pod katerega sta vasi spadali. Cerkvenopravno spada Nova vas v mošenjsko župnijo in prihodnje leto slavijo tudi Mošnje častljivo 850. obletnico⁵ prve omembe cerkve in vasi.

Od bližnjih krajev slavijo letos tudi Vrbnje in sicer 650 let od prve pisne omembe. Ni namen tega sestavka prinašati podrobnejšo zgodovino kraja, navedel bom le nekaj zanimivosti iz srednjega veka. Vrbnje se prvič omenjajo kot "*Bu^ermach*" v listini, izdani 18. junija 1353.⁶ Iz tistih časov poznamo le redke prebivalce. Tako se leta 1353 omenja Urh, ki je bil podložnik Frica z Drnče.⁶ Leta 1360 se npr. omenja Martin Vidler (pač Fidler, Goslar), ki je bil podložnik Nikolaja II. Poscha iz Begunj.⁷ Kmetijo v Vrbnjah, ki jo je leta 1385⁸ grof Friderik Ortenburški podelil Jakobu Stainerju, je na začetku 15. stoletja podedoval njegov nečak Erazem Stainer. Ta jo je leta 1421⁹ podaril begunjski cerkvi sv. Urha na oltar sv. Jurija. V isti listini piše, da je Erazmov rod podaril istemu naslovu mdr. tudi kmetijo na Breznici, na kateri je živel Martin Terbušič (Trebušič, Trebušnik). Kako se je begunjski cerkvi podarjena kamenska kmetija znašla v posesti radovljiškega župnika oz. proštije in na njem rod Terbušičev, iz redke in nepopolne dokumentacije ni moč ugotoviti. Iz vzporednih virov lahko sklepamo, da se je Terbušič (danes hišno ime Tršič) v tem času ali nekaj pozneje poročil z neko sestro Andreja z Gorice, ki je imel na Gorici v podnajemu dvor (kot celjski fevd so ga sicer imeli Kacijanarji).¹⁰ Vsekakor je bil potomec teh Terbušičev v 16. stoletju Andrej, ki je leta 1571 od svaka Andreja Zupana z Lancovega kupil planino Martinček na Jelovici.¹¹ Luka, sin Andreja Terbušiča iz Vrbenj, se omenja v radovljiškem urbarju iz leta 1579,¹² ki navaja, da kot podložnik radovljiške proštije plačuje desetino blejskim Grimšicem in župniku v Mošnjah. Briksenska otoška proštija je imela v Vrbnjah dve kmetiji, od katerih je bila ena ves čas prosta in jo je v srednjem veku vedno užival imetnik druge kmetije. Tako v prvi polovici 15. stoletja Lenart in za njim njegov sin Martin.¹³ Morda bi bila zanimivejša podrobnejša študija razvoja vasi v novem veku, čeprav je v virih velika luknja. Od 1579¹² do 1754¹⁴ se ni ohranil noben popoln radovljiški (Thurnov) urbar, urbar lamberskega gospostva Kamen ali begunjski urbar (gospostva Kacijanarjev iz Begunj), a je dovolj vzporednega gradiva, predvsem v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani. Tu mislim predvsem na ne dovolj raziskano gradivo za terezijanski in franciscejski kataster, kjer so zbrani dokumenti gospostev Kamen, Begunje in Radovljica. Nekaj drobcev najdemo tudi v radovljiških cerkvenih urbarjih, ki so ohranjeni v istem arhivu. Nekaj gradiva, predvsem krstne, mrliške in poročne knjige, je na razpolago tudi v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani.

Stane Adam

OPOMBE: ¹Gr IV/542; ²List. 1353 10/8, GhtS Kr II. 523; ³GhtS Kr II., 669, 682; ⁴List. 1004 10/4, LL 1/1 (2002); ⁵LL 2/6 (2003); ⁶List. 1353 18/6, ARS Rep. III. 20; ⁷List. 1360 12/9, ARS Rep III. 99; ⁸List. 1385 12/3, MHVSt 1855, 272, št. 246; ⁹List. 1421 27/3, ARS Rep. II. 55; ¹⁰Dat.1457-1461, RZ 1995, 28; ¹¹List. 1571 9/2, ARS ZL; ¹²Urbar Radovljica/Wallenburg 1579, v ARS; ¹³Grašč. arhiv Bled III., v ARS; ¹⁴Urbar Radovljica 1754, v ARS.

KRATICE: ARS (Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani); GhtS Kr (M. Kos, Gradivo za historično topografijo Slovenije, za Kranjsko, Ljubljana 1975); Gr IV (F. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, IV. zvezek, Ljubljana 1915); LL (Linhartovi Listi, Občasnik za domoznanstvo in novice Knjižnice A. T. Linharta Radovljica, 2001-); MHVSt (Mittheilungen des Historischen Vereines für Steiermark), RZ (Radovljiški zbornik).